

”Tässä elämänmyönteisessä romaanissa meri on sekä maaginen että parantava. Ihastuttavaa.” – *The Times*

M E R E N -

S A R A H

N E I D O N

W I N M A N

V U O S I

T A M M I



Sarah Winman:

Kani nimeltä jumala

Merenneidon vuosi

SARAH WINMAN

Merenneidon
vuosi

Suomentanut Aleksi Milonoff

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI | HELSINKI

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta ja
Tammen rahastoa saamistaan apurahoista.

Englanninkielinen alkuteos *The Year of Marvellous Ways*
julkaistiin Isossa-Britanniassa 2015.

Copyright © 2015 Sarah Winman

Excerpt from 'Little Gidding' from FOUR QUARTETS by T.S. Eliot.
Copyright 1942 by T.S. Eliot; Copyright © renewed 1970 by Esme Valerie
Eliot. Reprinted by permission of Faber and Faber and Houghton
Mifflin Harcourt Publishing Company.

All rights reserved.

First published in Great Britain in 2015 by Tinder Press,
An imprint of Headline Publishing Group

SUOMENKIELINEN LAITOS © KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI 2016

PAINETTU EU:SSA

ISBN 978-951-31-8682-1

Patsylle

Kuolemme kuolevien kanssa:
katso, he poistuvat ja me heidän kanssaan.
Synnymme kuolleiden kanssa:
katso, he palaavat ja tuovat meidät mukanaan.

T. S. ELIOT: LITTLE GIDDING
SUOM. JUHA SILVO

I

1

Siinä hän nyt seisoi tienposkessa ja odotti, vanhana jo.

Niin kauan kuin Marvellous Ways oli elänyt yhdeksättäkymmenettä vuottaan, hän oli enimmäkseen odottanut, mutta ei kuolemaa kuten iän perusteella saattaisi luulla. Hän ei tarkkaan tiennyt mitä odotti, koska kuvasta puuttui palasia. Se oli pelkkä aavistus joka oli tullut hänelle unen pyrstösulassa – se oli Sanoma-Jackin unia, levätköön rauhassa – ja tuo pyrstösulka oli liitännyt unimaiseman poikki aivan valkenemisen edellä eikä hän ollut saanut kiinni siitä ennen kuin se hävisi horisonttiin ja hajosi nousevan aurin gon kuumuuteen. Viestin hän oli kuitenkin ymmärtänyt: Odota, sillä se on tulossa.

Marvellous sääti kookkaiden silmälasiansa kuminauhaa ja painoi ne kiinni kasvoihinsa. Paksut linssit suurensivat silmät kymmenkertaisiksi ja paljastivat niiden olevan siniset ja häilyvät kuin meri. Hän katsoi molempiin suuntiin tienpätkällä, jota oli ennen kutsuttu korskeasti Valtatieksi mutta jota käytettiin nykyään vain raskaiden maatalouskoneiden oikotienä Truroon. Tutut pienet kivitalot – kaikkiaan kymmenen – oli rakennettu vuosisata sitten kartanoitten maatyöläisille ja puutarhureille, mutta nyt ne olivat umpeen laudoitettuja ja ränsistyneitä ja niissä kävi vieraisilla vain aavemaisia vyyhtejä, piikkiherneitä ja

karhunvatukoita, jotka tunkivat sisään kuin kaukaa tulleet huhut.

St Ophere oli kansan suussa kirkonkylä mutta virallisesti pelkkä kylä, sillä asumusrykelmälle nimensä antanut kirkko sijaitsi alhaalla vuorovesipoukamassa, missä vanha Marvelous asui. Kouluakaan pitäjässä ei ollut, se sijaitsi kolmen kilometrin päässä Washawayn rannikkokylässä, joka oli lunastanut alkuvuodesta nimensä asettamat odotukset kun valtavat lumikinokset olivat muuttuneet hetkessä tulviksi. Jotain St Opheressa kuitenkin oli, nimittäin leipomo.

Aikoinaan moni matkailija oli kutsunut kylää sen pyhimysnimen sijaan Leipomoksi, koska paikan omistaja rouva Hard oli maalannut harmaaseen saviliuskekattoon vaaleanpunaisin kirjaimin sanan LEIPOMO: se oli näyttänyt hienolta silloin valkoisen kiviseinän rinnalla.

Joka aamu leivinuunin kuumennuttua rouva Hard soitti kelloaan ja havahdutti asiakkaansa ja tietämättään myös kaikki hukkuneet merimiehet Lizardista Scillynsaarille, sillä kello oli pelastettu haaksirikkoutuneesta laivasta. Kylän naiset toivat ra'at piirakkansa, pasteijansa ja leipänsä ja sulloivat ne hehkuvaan hiillokseen. Rouva Hard kutsui uuniaan Pikkuhelvetiksi, ja sinne päätyi jokainen joka sattui muistamaan väärin ja ottamaan naapurinsa piiraan. Tai niin hän sanoi lapsille jotka tulivat hakemaan äitiensä kypsiä leipömuksia. Siitä seurasi monta levotonta yötä, kun lapset kärvistelivät paikattujen peittojensa alla miettien kauhuissaan, mitä tapahtuisi jos joskus valitsisi väärin.

Ennen St Ophereen oli matkustettu leivän perässä. Nyt, vuonna 1947, se oli enää karu muistutus ajan säälimättömyydestä.

Tuulenvire hulmutti vanhuksen tukkaa. Hän katsoi taivaalle. Matala pilvipeite oli violetinharmaa, vedestä raskas,

mutta Marvellous ei uskonut että sataisi. Menkää tiehenne, hän kuiskasi. Hän käveli tien yli ja seisahtui leipomon eteen. Hän laski lampun portaille ja painoi kämmenensä sään runtelemaa ovea vasten. Rouva Hard? hän kuiskasi hiljaa.

Juuri rouva Hard oli aikoinaan sanonut, että Marvellous-tyttö osasi odottaa niin tyyneesti että saisi itselleen paljon hyvää elämässään.

Tyyni, sen nimen isäsi olisi saanut antaa sinulle, rouva Hard sanoi. Tyyni.

Mutta en minä ole tyyni, Marvellous sanoi. Minä olen aktiivinen.

Ja rouva Hard katsoi tuota paljasjalkaista lasta, joka käytti hienoja sanoja ja ryysyisiä vaatteita, ja ajatteli että oli syntistä kasvattaa lapsi metsässä ja antaa hänen juosta villinä ja vapaana kuin Cornwallin musta sika. Tyttö tarvitsi äidin.

Sinä tarvitset äidin, rouva Hard sanoi.

Minulla oli äiti, Marvellous sanoi.

Ei ollut. Sinulla oli jokin, rouva Hard sanoi. Mutta minä voisin olla sinun äitisi.

Rouva Hard odotti vastausta, mutta sitä ei lapsen kauhistuneesta suusta tullut. Rouva Hard pudisti päätään ja sanoi: Pidä kuitenkin mielessäsi, että kärsivällisyys on hyveellistä ja hurskasta.

Rouva Hard oli mieltynyt hurskauteen. Hän oli mieltynyt myös Jumalaan. Kun rouva Hardin mies lähti vuonna 1857 Etelä-Afrikkaan kaivosten lupaamien rikkauksien perään, tilalle tulivat Jeesus ja kylän pastori. He pääsivät heti juoneen kiinni toisin kuin aviomies ensimmäisellä kaivoksellaan, ja tuota raukkaa siirrehtiinkin kuilusta toiseen pitkin Randia, kunnes hän lopulta kuoli etsiessään vieraasta pimeydestä pilkahdusta kultaisesta avaimesta joka sopisi paremman elämän lukkoon.

Hän voi, Hän tahtoo tulla, Hän voittaa kiusaajan.

Näin rouva Hard oli kirjoittanut leipomomn oven yläpuolelle kuultuaan miehensä kuolemasta. Myöhemmin joku – Marvellous hymyili erottaessaan yhä himmeät okranväriset kirjaimet, jotka olivat tuhrineet hänen kätensä – oli muuttanut sanat ”tahtoo tulla” muotoon ”tahtoo pullaa”, mutta rouva Hard ei koskaan huomannut sitä, sillä hän kohotti katseensa niin harvoin.

Minulle pelastus tulee maasta, hän sanoi kerran Marvellousille.

Niin kuin peruna vai? sanoi lapsi.

Tuuliviiri narisi Marvellousin pään päällä. Lokakuun hämärä laskeutui kylään äkkiä kuin varisparvi yön yli maanseen ruumiin päälle. Kohta täytyy olla jo marraskuu, Marvellous ajatteli. Naapurikylien valot välkkyivät yhä kuin juhlallisena muistutuksena tämän kylän kuolemasta. Marvellous otti tulitikkurasian ja sytytti öljylampun. Hän seiso keskellä tietä ja nosti lampun kauempana kohoavia rinteitä kohti. Minä olen vielä täällä, hän viestitti.

Keltainen lampunvalo lankesi pensasaitaan, missä tienpenkasta, lakastuneitten kääpiöesikkojen keskeltä, kohosi graniittiristi. Marvellous oli aina ajatellut että risti oli lisätty siihen myöhemmin, pystytetty hätäisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kuten tuota sotaa saattoi nyt nimittää. Ristiin oli kirjoitettu vuosiluvut 1914–1918 ja alle monien vanhojen tuttujen nimet. Marvellous kuitenkin tiesi että yksi nimi puuttui. Simeon Rundlen nimi oli jätetty pois.

Kun sodan aalto vyöryi odottamatta heidän rannikolleen vuonna 1914, kylän elämä pysähtyi äkisti. Markkinat, tanssit ja regatat loppuivat, koska miesväki lähti ja elämä kivettyi alituisiksi odottamiseksi. Kylä kuolee ilman miehiä, Marvellous sanoi, ja pikkuhiljaa kylä kuoli. Pastori siirrettiin lon-

toolaiseen seurakuntaan ja pian rouva Hard sai kuulla, että pastori oli kuollut zeppeliinihyökkäyksessä. Rouva Hard kävi makaamaan Pikku Jordanille, joksi hän kutsui vuorovesipoukamaa, ja toivoi elämänsä päättyvän. Elämä toteutti toiveen viipymättä, niin voimakas oli rouvan tahto, ja leipomon uuni sammui ja Jumala otti hatkat. Jäljelle jääneet rukoilivat taukoamatta rauhaa, mutta rukouksiin ei vastattu. Vainajien lukumäärä vain kasvoi.

Eräänä toukokuisena aamuna Rauha lopulta tuli, nimitäin sen niminen lapsi, joka näki päivänvalon puoli vuotta ennen taistelujen päättymistä. Lapsi oli yliaikainen, olisi halunnut tulla vasta aseiden vaiettua ja raivon laannuttua, ikään kuin Rauha ei kaikista ponnisteluista ja patisteluista huolimatta olisi suostunut syntymään rikkinäiseen maailmaan. Se pani hanttiin viimeiseen asti. Niin kuin se olisi tiennyt. Se tuli perä edellä ja pää jumissa, jalat, kädet ja napanuora yhtenä sotkuna. Kuin vasikka.

Vastuu nimestä painaa päätä, Marvellous kuiskasi vääntäessään ja vetäessään lasta irti.

Rauha. Ei se tule noin vain. Eikä toki tullutkaan.

Entinen elämänmeno ei voi palata, ellei itse elämä palaa. Vain Simeon Rundle palasi, uuden siskonsa Rauhan tähden, harteillaan kasapäin kauheita kokemuksia. Eräänä aamuna kyläläiset löysivät hänet poukamalta yltä päältä mudassa ja omassa sonnassaan heiluttamassa valkoista nenäliinaa isolle erakkoravulle.

Turvonnut kieli lepatti suusta kuin tohveli Simeonin huutaessa: anthaudun, anthaudun, sitten hän kohotti isänsä haulikon ja ampui sydämensä irti rinnasta. Tai niin tarina kuului.

Kyläläiset haukkoivat henkeä – kaksi pyörtyi – kun sydän läjähti kirkon oveen kuin punainen koristeellinen kolkutin.

Uusi maallikkosaarnaaja ryntäsi ulos julistaen, että nyt oli piru irti. Valitettavasti moinen ajattelematon ilmoitus nousi äkkiä huhun malttamattomille siiville ja tahrasi pian koko St Opheren maineen, jota ei täysin kirkastanut edes vuonna 1936 asennettu sähkövalaistus.

Itse paikassa ei kuitenkaan ollut mitään vikaa. Oikeuden vaaka oli vain kallellaan. Tuntui että vesi yltyi ylempäs, sumut tulivat sankempina ja ruoho kasvoi nopeammin, ikään kuin luonto olisi parhaansa mukaan yrittänyt oikaista vääristymän, tai jos ei oikaista, niin ainakin peittää sen. Huonon onnen aave jäi kuitenkin kummittelemaan ja siksi ihmiset pikkuhiljaa lähtivät: väki väheni tasaisena virtana kuin bingopallot hatusta. He vaelsivat naapurikyliin, joiden valot yhä välkkyivät pilvistä raskaan syystaivaan alla.

Marvellous vilkaisi vielä kerran molempiin suuntiin Valtatietä tyytyväisenä siitä että se jokin, mitä hän odotti, ei ollut jäänyt häneltä huomaamatta. Tuuli oli yltynyt ja pilvet kiitivät. Marvellous kohotti lampun ylös, käveli tien yli muistomerille ja vesipostille ja jatkoi siitä niitylle, missä oli kerran pitänyt lehmää. Elohopea putosi, ruoho jalkojen alla oli märkää ja Marvellous arveli, että aamulla maata peittäisi ensimmäinen kuura. Hän näki jo metsän edessään ja jännitti nilkkansa ennen kuin laskeutuisi loivaa alamäkeä ja taivaltaisi varovasti vaahteroiden, pähkinäpensaiden ja kastanjoiden lomitse omaan poukamaansa. Oli laskuveden aika. Marvellous haistoi meren mudan, lempihajunsa, verensä hajun, niin kuin hän itse uskoi. Hän keräisi kattilallisen sydänsimpukoita ja höyryttäisi ne tulella ja tuli poltaisi pienen reiän yöhön. Vesi herahti kielelle. Marvellous kompastui ja kaatui oratuomen viereen, mutta otti vahingon takaisin poimimalla taskut täyteen marjoja. Hän näki valon loistavan vankkureistaan. Kumma kyllä hän tunsi it-

sensä yksinäiseksi. Älä ikinä tule vanhaksi, hän kuiskasi itselleen.

Oli myöhä. Pöllö huhuili ja yön tummat silmät tuijottivat rävähtämättä taivaanrantaan. Marvellous ei saanut unta. Hän istui valveilla joentörmällä ja piti seuraa kuulle, jalkojensa juuressa kasa kaluttuja simpukankuoria. Hän lämmitteli nuotiotulen loisteessa ja hänen keltainen öljykainainen sadetakkinsa helotti, levitti hajua ja poltteli ihoa. Tähdet näyttivät himmeiltä ja kaukaisilta, mutta se saattoi johtua silmistä. Ennen hän käytti kiikaria, nyt kaukoputkea; pian päivä peittyisi ikuiseen yöhön. Laineilla keikkuvan vanhan ravustusveneen hämärä hahmo lohdutti häntä; köyden tuttu narina puuta vasten kuulosti hyvältä yön aaltoilevassa hiljaisuudessa.

Marvellous oli asunut poukamassa lähes koko ikänsä ja ollut siellä onnellinen – lähes – koko ikänsä. Poukaman keskellä oli pieni kirkko, joka oli ollut kappeli mutta oli nykyään raunio. Niin kauan kuin Marvellous muisti oli vuorovesi kuluttanut maata kirkon ympäriltä, kunnes kirkko oli irtautunut ihmisistä tai ihmiset olivat irtautuneet kirkosta. Siitä oli niin pitkä aika että vanha Marvellous ei enää muistanut tapahtumien järjestystä. Joka tapauksessa vuorovesi oli kuluttanut maata niin kauan että kirkko, hautakivet ja usko olivat joutuneet koetukselle. Sunnuntaijumalanpalveluksia oli pidetty laskuveden matalimpaan aikaan, välillä aamunkoitteessa, välillä illansuussa ja kerran, Marvellous muisti, keskellä yötä jolloin lyhtyjen valaisema uskovaisten kulkue vaelsi laulaen jokiuomaa ylävirtaan kuin Galileaa etsivät pyhiinvaeltajat.

Yhdessä me käymme joelle
Kauniille, kauniille joelle

Pyhien keralla joelle

Joka virtaa ohi Herran valtaistuimen.

Marvellous ryyppäsi pullosta tuomenmarjaviinaa. Pyhien nektaria se oli ja virtasi Herran valtaistuimelta. Aamen. Altarikynttilän valo luikahti ulos kirkosta ja pyyhki hautakiviä, jotka vuorovesi oli armeliaasti säästänyt. Se oli kirkon oma tähti, Marvellous ajatteli. Hän sytytti kynttilän joka ilta, oli sytyttänyt jo vuosikaudet. Majakanvartija hän oli, totta tosiaan. Sen takia se mieskin oli löytänyt hänen poukamansa sota-aikana. Sen ja tietysti musiikin.

Se mies. Amerikkalainen. Marvellous oli katsonut, miten mies katosi kirkkoon kuin varjo ja tuli vielä uloskin kuin varjo, tumma iho säteili voimakkaita malvan sävyjä ja tupakan tulipää sykki huulilla kuin jonkin yöhyönteisen sydän. Mies käveli kuivaa jokiuomaa tutun laulun perässä ja näki törmälle kiivettyään matkaradion, joka soi ränsistyneissä lastenvaunuissa puiden alla.

Mies sanoi: Louis Armstrong.

Ja Marvellous sanoi: Marvellous Ways, hauska tavata vihdoin.

Ja mies nauroi eikä Marvellous ollut koskaan kuullut sellaista naurua, ei ikipäivänä, ja miehen silmät välkkyivät kuin kirkkaat taskulamput. Mies istui hänen vieressään ja pöytä tärisi ja joki värisi, kun pään yli lensi pommikoneita ja sireenit ulvoivat ja Suursatamaan ja Truroon putosi pommeja ja taivasta peittivät sulkupallojen tummat varjot, ja Louis Armstrong lauloi huulista ja käsistä ja sydämistä, kun ilmatorjuntatykit ampua jytistivät indigonsiniseen hämäärään ja kaksi muukalaista istui hiljaa puun alla joka oli nähnyt sen kaiken ennenkin.

Mies kertoi isoisästään kotona Etelä-Carolinan ranni-

kolla, kertoi yhteisistä kalastusretkistä liejuisilla soilla, mudan ja meren tuoksu oli hänelle kodin tuoksu, ja Marvellous sanoi: Tiedän mitä tarkoitat. Ja mies kertoi pukkisilloista jotka loistivat vaaleanpunaisina iltahämärässä, setripuista joita kasvoi vehmailla kosteikoilla, tuoksuista jasmiini- ja osmanthuspensaista jotka toivat mieleen edesmenneen äidin. Mies sanoi kaipaavansa kissakalan makua ja Marvellous sanoi: niin minäkin, vaikka oli syönyt vain koiralohta. He nostivat maljan elämälle ja kilistivät mukeja ja kuvittelivat olevansa kaukana poissa.

Mies palasi vielä monta kertaa. Hän toi amerikkalaisesta myymälästä Union Squarelta donitseja. He söivät niitä vahvan mustan teen kera, vaikka mies joi tavallisesti kahvia, ja kuuntelivat Radio Rhythm Clubia naputtaen jaloillaan jitterbug-rytmiä. Joskus mies toi mukanaan säilykelihaa, joskus suolalihaa; koskaan hän ei jättänyt Marvellousia nälkäiseksi. Ja kerran hän toi julisteen elokuvasta, jonka Marvellous oli nähnyt paria vuotta aiemmin. Mies oli niin huomaavainen.

Mutta vähän ennen Ranskaan aiottua hyökkäystä mies kysyi, saisiko talismaanin.

Talismaanin? Marvellous sanoi.

Onnenkalun. Että pääsen turvallisesti takaisin, mies sanoi.

Marvellous katsoi häntä silmiin ja sanoi: En minä tee sellaisia. En ole ikinä tehnyt talismaania.

Mutta minä olen kuullut, että teet niitä.

Sellaista minusta aina puhutaan, ja Marvellous piti miestä kädestä eikä mitään taikakaluja tarvittu, koska hän itse säteili maagista lumovoimaa.

Kesäkuussa 1944 oli viimeisten hyvästien aika. Amerikanpojat tekivät lähtöä. Mies saapasteli vihellellin Marvellousin

luo gabardiinihousuissa ja havaijipaidassa ja näytti peijakkaan komealta. Mies antoi kaiken mitä hänellä oli vielä jäljellä – suklaata, tupakkaa, sukkia – ja he istuivat puun alla juomassa teetä ja kuuntelemassa Armstrongia, Teagardia ja Bechetiä ja jotakuta josta ei koskaan tullut yhtä kuuluisa. Marvellous katsoi miten nuorukainen löi rytmiä polviinsa, miten hänen suunsa muuttui klarinetiksi. Silloin Marvellous näki, että kaksi erilaista tulevaisuutta kamppaili tiilasta miehen molemmin puolin. Toisessa mies makasi liikkumatta Omaha Beachilla. Toisessa hän istui liikkumatta naama kirjassa yrittäen selviytyä vihan värittämässä maassa. Kun mies nousi ja aikoi lähteä, Marvellous sanoi: Mene vasemmalle. Ja mies sanoi: Mitä se tarkoittaa? Ja Marvellous sanoi: En tiedä, mutta sinä tiedät kun tulee sen aika. Mene vasemmalle.

Hei sitten, Marvellous, mies huikkasi.

Hei sitten, Henry Manfred Gladstone II, Marvellous huikkasi. Henry Manfred Gladstone II. Se oli siis hänen nimensä.

Oli ilo tutustua, mies sanoi.

Yöllä alkoi vimmattu kuhina. Betoniset proomut käynnistettiin ja niihin nousi tuhansia miehiä laitureilta ja rannoilta ja kaikkialla oli kovasti menoa ja melskettä, mutta aamulla oli jo aivan hiljaista. Generaattorit olivat vaienneet. Dieselinkatku hälveni. Amerikkalaiset olivat lähteneet ja jättäneet jälkeensä tarinoita romansseista, syntymättömiä lapsia ja valtavasti iloa, mutta naiset tietenkin itkivät koska naiset aina itkivät.

Hei sitten, Henry Manfred Gladstone II, Marvellous kuiskasi. Oli ilo tutustua.

NUORESTA LEMMESTÄ RAKKAUTEEN, JOKA EI VANHENE KOSKAAN...

Marvellous Ways on asunut melkein koko pitkän ikänsä syrjäisessä joenpoukamassa Cornwallissa. Viime aikoina hänestä on tuntunut, että meri on jälleen kerran tuomassa hänelle jotakin. Ja niin tapahtuu: kuolevalle miehelle annettu lupaus kuljettaa Marvellousin poukamaan Draken, nuoren sotilaan, jonka on vaikea saada elämästä kiinni toisen maailmansodan kauhujen jälkeen.

Merenneidon vuosi on tarina arkipäivän taianomaisuudesta ja meren kutsusta, tarinankerronnan ja tuomenmarjaviinan parantavasta voimasta, rakkaudesta ja kuolemasta ja siitä miten elämännälkä voittaa, vaikka suru kulkee kannoilla.



SARAH WINMAN on englantilainen kirjailija ja näyttelijä, jonka esikoisromaanin *Kani nimeltä jumala* lukijat rakastivat.

#kirja

WWW.KIRJA.FI



9 789513 186821

84.2

ISBN 978-951-31-8682-1

